

ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Зінаїда Малютенко,
викладач Бердичівського педагогічного коледжу

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року зазначено: «Ключовим завданням освіти у XXI столітті є розвиток мислення, орієнтованого на майбутнє. Сучасний ринок праці вимагає від випускника не лише глибоких теоретичних знань, а й здатності самостійно застосовувати їх у нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях, переходу від суспільства знань до суспільства життєво компетентних громадян. З огляду на визначені пріоритети найважливішим для держави є виховання в людини інноваційного типу мислення та культури, проектування акмеологічного освітнього простору з урахуванням інноваційного розвитку освіти, запитів особистості, потреб суспільства і держави» [7].

Технологія завтрашнього дня потребує не мільйонів поверхово начитаних людей, готових працювати в унісон на безкінечних монотонних роботах, не людей, які виконують накази, не зморгнувши оком, але людей, котрі можуть приймати критичні рішення, які можуть знаходити свій шлях в новому оточенні, які достатньо швидко встановлюють нові стосунки

в реальності, що швидко змінюється [3].

В умовах неминучих економічних та політичних змін в житті українського суспільства зростає інтерес до фахівця, здатного до самореалізації, самовираження, саморозвитку, такого, який уміє мислити і самостійно діяти у питаннях, що стосуються його професійної компетентності.

Отже, потреба сьогодення – це формування інноваційної особистості, якій притаманні такі риси: творча компетентність, відкритість новому досвіду, здатність до виявлення і постановки проблеми, внутрішня свобода, емоційна стійкість, емоційний інтелект, рефлексивність, гнучкість – здатність до різноманітних ідей, особистісні якості, саморегуляція, здатність до аналізу і синтезу. Сучасна людина має мислити самостійно, критично, а також творчо, генеруючи нові ідеї. Тому фундаментальна мета сучасної освіти полягає не стільки в наданні інформації, скільки в розви-

тку мислення, зокрема критичного.

Розвиток особистості, здатної ефективно діяти в умовах ринкової економіки, значною мірою залежить від сучасної освітньої системи. Тому в освіті зростає роль інноваційних технологій. Особливе місце серед них належить технології розвитку критичного мислення.

Мета статті: обґрунтувати методичні умови розвитку критичного мислення як засобу формування інноваційної особистості.

Розвиток критичного мислення як інноваційну педагогічну технологію досліджували Дж. Л. Стіл, К. С. Мередит, Ч. Темпл, Дж. Брунер, Д. Дьюї, Д. Клустер, А. Кроуфорд, М. Ліпман, Д. Макінстер, С. Метьюз, Р. Пауль, Ж. Піаже, В. Саул, Д. Халперн та інші зарубіжні вчені.

Проблема формування критичного мислення досліджена сучасними українськими вченими К. Бахановим О. Пометун, С.Терно, О.Тягло, І.Бондарук та ін.

Критичне мислення (грец. *kritike* – мистецтво розбирати, судити) – це особливий тип мислення людини, спрямований на самостійне розв’язання нею конкретної пізнавальної чи життєвої проблеми через її всебічний розгляд на основі різних джерел інформації, визначення шляхів розв’язання цієї проблеми, їх оцінювання й обґрунтований вибір одного з них з постійною рефлексією і корекцією власної мисленнєвої діяльності [3].

Методичними умовами формування критичного мислення в процесі навчання є: організація навчального процесу як дослідження певної теми, що реалізується через інтерактивну взаємодію студентів; вироблення ними власних міркувань, висновків і рішень через застосування до інформації певних прийомів мислення як результат навчання; системний розвиток у студентів навичок аргументації, формулювання суджень і висновків; формування здатності використовувати графіки та схеми у виконанні актуальних завдань, знаходити й інтерпретувати оригінальні документи та джерела інформації, аналізувати аргументи, обґрунтовувати висновки; постійне оцінювання результатів навчання з використанням зворотного зв’язку «студенти – викладач» на основі дослідницької активності [4].

Таким чином, методика розвитку критичного мислення заснована на творчому співробітництві студента і викладача, на розвитку у студентів аналітичного підходу до будь-якого матеріалу. Вона розрахована не на

запам’ятовування матеріалу, а на постановку проблеми і пошук її вирішення [5].

Система розвитку критичного мислення, як зазначають відомі зарубіжні фахівці А.Кроуфорд, В.Саул, С.Метью, Д.Макінстер, передбачає особливу структуру заняття: у кожному уроці є три фази – актуалізація, усвідомлення та рефлексія [2].

Перша фаза актуалізує наявні знання студентів, збуджує інтерес до теми; саме під час цієї стадії формулюється проблема та визначаються цілі вивчення матеріалу [5]. Для цього доречно буде використовувати різноманітні прийоми: «мозковий штурм», «взаємні опитування», «ключові слова», «групування», «генератор ідей», «знаємо – бажаємо дізнатися – дізналися» тощо.

На основі набутих знань студенти можуть висувати гіпотези, визначати цілі пізнавальної діяльності на занятті. Значення цього етапу полягає у підвищенні мотиваційної, інформаційної і комунікаційної складової особистості студента.

Друга фаза передбачає усвідомлення нового матеріалу. Мета етапу: розвиток творчого і критичного мислення, навичок самостійної роботи, пошукової та продуктивної евристичної діяльності. Відбувається основна змістовна робота студента з текстом, причому "текст" варто розуміти досить широко: це може бути документ чи будь-яке інше джерело, а також розповідь викладача, відеоматеріали тощо [5]. У процесі роботи студента з новою інформацією викладачу варто використовувати при-

йоми: складання таблиць, графічні організатори інформації, «діаграма Венна», «сітка Елвермана», «логічне дерево».

Третя фаза – рефлексія. Мета етапу: забезпечити міцність, глибину знань; усвідомити, осмислити актуальні знання та способи пізнавальної діяльності. Під час цієї стадії студент повинен осмислити вивчений матеріал і сформувати свою особисту думку, ставлення до досліджуваного матеріалу [5]. Методичні прийоми: написання есе, проведення дискусії, складання схем, «сенкан», «метод прес», «валіза знань», «концептуальна таблиця», «піраміда роздумів» тощо. Результат цього етапу полягає в усвідомленні способів набуття та обробки інформації, корекції своїх установок, дій, розмірковувань.

Дана технологія може успішно застосовуватись під час вивчення будь-якої теми та дисципліни. Окрім того, вона не виключає можливості поєднання з іншими технологіями, зокрема, використання методів активного та інтерактивного, особистісно орієнтованого, розвивального навчання.

Застосування технології розвитку критичного мислення під час вивчення суспільних дисциплін як на заняттях, так і в позааудиторній роботі, створює додаткову мотивацію до навчання.

Сьогодні ця технологія є однією з найбільш перспективних та ефективних саме тому, що формує навички мислення, які забезпечують прийняття оптимальних рішень та відкритість до нових ідей і знань, допомагають вирішувати складні питан-

ня, формулювати висновки, сприяють формуванню творчої особистості.

Висновки

Розвиток критичного мислення є складовим етапом особистісного розвитку. Можливості вищої школи у цьому випадку досить високі. Навчання у ВНЗ припадає на період юнацтва, коли людина спрямована на пошук власного місця у соціумі. Формується нова система ставлення до дійсності, відбувається рефлексія та заглиблення у

власні переживання.

Це вік переоцінки багатьох явищ та надання їм нового значення. У період юнацтва розвиток критичного мислення стає особливо актуальним, бо його застосування допомагає пізнавати відомі явища з іншого боку, а також краще опанувати новий, набагато складніший за шкільний матеріал, який не завжди вимагає тільки запам'ятовування. Сприяє розвитку самостійності та творчості, звільняє від кон-

формізму і догматизму [3].

Сьогодні Україна проходить шлях національного відродження та побудови демократичної держави. За таких обставин критичне мислення є не тільки наслідком демократичного способу життя, але й чинником його формування. Сучасна молодь – це потенціал державного розвитку. Тому від наявності чи відсутності у юнацтва вміння критично мислити залежить певною мірою і доля суспільства.

Список використаних джерел

1. Бондарук І. П. Формування критичного мислення дев'ятикласників у процесі навчання історії : дис. канд. пед. наук : 13.00.02 / Ірина Петрівна Бондарук; Ін-т педагогіки НАПН України. – К., 2012. – 276 с.
2. Кроуфорд А. Технології розвитку критичного мислення / А. Кроуфорд В. Саул, С. Метьюз, Д. Макінстер. – К. : Плеяда, 2006. – 220 с.
3. Михайлова Е.С. Тест Дж. Гілфорда та М. Саллівена : діагностика соціального інтелекту / Е. С. Михайлова. – СПб. : Иматон, 2002. – 56 с.
4. Пометун О. Основи критичного мислення / О. Пометун, Л. Пилипчатіна, І. Сущенко, І. Баранова. – Тернопіль : Навчальна книга, 2010. – 216 с.
5. Терно С. О. Методика розвитку критичного мислення школярів у процесі навчання історії / С. О. Терно : [посібник для вчителя]. — Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2012. — 70 с.
6. Тоффлер А. Інноваційні технології в сучасній школі // Управління школою. – 2002. – № 19–21.
7. Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року»: [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
8. Киенко-Романюк Л. А. Учителю про розвиток критичного мислення в учнів і студентів: теорія і практика // Рідна школа. – 2006. – № 7. – С. 68 – 70.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ — це мислення вищого порядку, яке спирається на інформацію, усвідомлене сприйняття власної інтелектуальної діяльності та діяльності інших, яке сприяє розвитку такої особистісної риси, як креативність, і формує творче мислення, а отже, творчу особистість.

У філософії під критичним мисленням розуміють уміння логічно мислити та аргументувати, аналітично дискутувати та правильно висловлювати свою думку. У педагогічній літературі критичність розглядається як усвідомлений контроль за ходом інтелектуальної діяльності, у процесі якої відбувається оцінювання роботи, думок, вироблених гіпотез, шляхів їх доведення тощо.

Сформовані навички критичного мислення забезпечують прийняття найбільш оптимальних рішень у будь-якій професійній сфері, відкритість новим ідеям та знанням. Критичне мислення необхідне під час розв'язання проблемних задач, формулювання висновків, оцінювання та прийняття рішень.

За матеріалами сайту <http://vchytel.info/krytychne-myslennya/>